

Zpráva z kvalitativního **šetření**

Analýza potřeb obcí na území MAS sv. Jana z Nepomuku z **pohledu starostů**

Analýza byla zpracována v rámci aktualizace **Strategie komunitně vedeného místního rozvoje Místní akční skupiny svatého Jana z Nepomuku** pro období 2021 - 2027. Provedení a zpracování analýzy bylo realizováno v rámci projektu **Zlepšení řídicích a administrativních schopností MAS svatého Jana z Nepomuku**, **reg. č.** CZ.06.4.59/0.0/0.0/15_003/0010589.

Spálené Poříčí, 20.06.2021

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Integrovaný regionální operační program

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Obsah

1. Kontext a metodika.....	3
2. Souhrn.....	4
3. ÚSPĚCHY OBCÍ	5
3.1 První skupina: “udržet stávající stav”	5
3.2 Druhá skupina: “rozvoj prostřednictvím velkých investic”	6
4. POTŘEBY OBCÍ	8
4.1 Kanalizace a čištění splaškových vod	8
4.2 Obecní vodovod	9
4.3 Plynofikace a využití OZE	9
4.4 Péče o nemovitý majetek obce	9
4.5 Obchod a dopravní obslužnost.....	10
4.6 Sociální rozvoj	10
5. PŘÍSTUPY STAROSTŮ K ROZVOJI OBCE	11
5.1 První skupina: „údržba stávajícího stavu“	11
5.2 Druhá skupina: „rozvoj obce prostřednictvím investic“	12
5.3 Třetí skupina: „zabezpečení sociální odpovědnosti“	12
6. ZDROJE OBCÍ PRO DALŠÍ ROZVOJ.....	13
6.1 Exogenní zdroje	13
6.2 Endogenní zdroje.....	14
7. HORIZONTÁLNÍ TÉMATA (PROBLÉMY VĚTŠÍ ČÁSTI ÚZEMÍ)	15
7.1 Školství.....	15
7.2 Sociální služby.....	16
7.3 Odpady	16
7.4 Kultura.....	17
7.5 Cestovní ruch.....	17
8. SPOLUPRÁCE OBCÍ S MAS	18
9. FORMULACE DOPORUČENÍ	19

1. Kontext a metodika

Tato analýza byla zpracována pro potřeby Místní akční skupiny sv. Jana z Nepomuku v rámci aktualizace a přípravy Strategie komunitně vedeného místního rozvoje pro období 2021+.

Šetření problémů a potřeb obcí bylo uskutečněno s využitím kvalitativního přístupu.

Sběr dat probíhal s využitím polostandardizovaných rozhovorů v období květen – červenec 2020. Výběr obcí nebyl prováděn, cílovou skupinou byly všechny členské obce na území MAS. Celkem se jednalo o 27 obcí.

Rozhovor typicky trval 45–60 minut. Získaná data byla analyzována s využitím standardních kvalitativních postupů.

Zpráva obsahuje detailní a citlivé údaje týkající se řízení obcí a přístupů starostů. Každý z účastníků šetření byl informován, že získaná data budou použita pro potřeby MAS v rámci přípravy nového rozvojového plánu.

Polostandardizované rozhovory byly realizovány za pomoci níže uvedených otázek:

Současný stav

1. Co se podařilo v obci udělat/vyřešit za posledních 3–5 let?
2. Co se nepodařilo v posledních 3–5 letech udělat/vyřešit? A proč se to nepodařilo?
3. Které rozvojové dokumenty má obec vypracované?

Budoucí rozvoj obce

4. Jak byste chtěl, aby obec vypadala v horizontu 5–7 let? Co by se mělo zlepšit?
5. Jaké máte vymyšlené/naplánované/připravené projektové záměry obce?
6. Podporované aktivity v období 2021–2027 budou dle seznamu, o které byste měli zájem?

Spolupráce v obci

7. Jaká je spolupráce obce s místními spolky, případně neformálními skupinami?

2. Souhrn

Úspěchy v jednotlivých obcích byly vnímány v závislosti na jejich možnostech a zvolené strategii. Vnímání úspěchu je u obcí podmíněno řadou okolností – ty nejdůležitější jsou rozpočet obce a sociální kapitál starosty i obyvatel obce. Obce lze na základě vnímání úspěchu rozčlenit do dvou skupin – na obce „udržující současný stav“ a obce, které svůj úspěšný rozvoj spojují s realizací „velkých investičních akcí“.

Potřeby obcí týkající se jejich budoucího rozvoje vycházejí z toho, co zástupci obcí chápou jako *problém*, což je spojeno s tím, čemu zástupci obce přiřkládají *význam*. Potřeby obcí lze jednoduše rozdělit do několika skupin týkající se (1) základní infrastruktury, (2) péče o obecní majetek, (3) služeb v obci a (4) sociální oblasti.

Potřeby jednotlivých potřeb jsou diferencované. Obce se zřetelně liší ve schopnosti plnit různé typy rozvojových cílů – postupují podle „hierarchie potřeb. Nejdříve se obce pokoušejí zajistit základní údržbu. Pokud se daří vhodně využívat obecní majetek, obce se snaží získat investiční dotace za účelem rozvoje. A pokud se realizují projektové záměry, obce se pokoušejí zajistit vhodné podmínky pro populační stabilitu obcí. Přístupy starostů tak můžeme typizovat do třech skupin podle této hierarchie potřeb.

Řada starostů si není vědoma jakýchkoliv specifik své obce, které však podmiňují schopnost identifikovat potenciál obce pro její další rozvoj. Tato schopnost zástupců obce úzce souvisí s přístupem starostů a jejich aktivitou.

Šetření identifikovalo několik společných problémů větší části území, která byla pojmenována jako „horizontální témata“.

3. ÚSPĚCHY OBCÍ

Úspěchy v jednotlivých obcích byly vnímány v závislosti na jejich možnostech a zvolené strategii. Záleží také na tom, jak dlouho starosta funkci vykonává. V případě dlouholetých starostů je patrné, že mají o aktivitách přehled a také jednoznačně definují, jak si obec stojí, na druhou stranu je u některých patrná určitá závislost na minulém vývoji a neochota pouštět se do větších akcí. Vnímání úspěchu je u obcí podmíněno řadou okolností – ty nejdůležitější jsou rozpočet obce a sociální kapitál starosty i obyvatel obce. Obce lze na základě vnímání úspěchu rozčlenit do dvou skupin.

Hodnocení obcí do skupiny z hlediska vnímání jejich úspěchů má více rovin a obce nelze jednoduše zařadit do jedné skupiny vzhledem k tomu, že existují různé strategie a přístupy založené na různých zdrojích (finanční kapitál, lidský kapitál, sociální kapitál, environmentální kapitál). Obecně lze obce roztrždit do dvou modelových skupin, jak naznačuje následující tabulka.

Tabulka 1: Typologie obcí podle vnímání úspěchu

Zástupci skupiny 1 (udržující současný stav)	Louňová, Sedliště, Čmelíny, Kozlovice, Mohelnice, Míšov, Polánka, Klášter
Zástupci skupiny 2 (velké investiční akce)	Prádlo, Nepomuk, Spálené Poříčí, Mileč, Borovno, Čížkov, Milínov, Mladý Smolivec, Nekvasovy, Vrčeň, Žinkovy, Nové Mitrovice, Neurazy, Kramolín, Měcholupy, Chlumy, Třebčice

3.1 První skupina: "udržet stávající stav"

První skupina zahrnuje obce, které považují za úspěch, že se podařilo udržet obec v odpovídajícím stavu. V těchto obcích byly realizovány menší projekty, které měly charakter oprav a rekonstrukcí. Vnímání úspěchu je založené na nutnosti údržby stávajícího stavu obce, až po vyřešení tohoto problému, se obec zaměří na realizaci větších projektů. V této skupině jsou zpravidla malé obce, které mají omezené finanční prostředky. "Údržba obce" byla v tomto smyslu oceňována v Louňové, Sedlišti, Čmelínech, Kozlovicích, Mohelnici a Polánce. Za svůj úspěch tyto obce typicky považují: opravu obecního úřadu, místních komunikací a veřejných prostranství. Zmíněna byla také oprava obecního rozhlasu a snaha o údržbu drobných sakrálních památek. Pro tyto obce je obtížné připravit a realizovat dotační projekty a většinou se zaměřují na získávání prostředků z Programu stabilizace a obnovy venkova Plzeňského kraje. Jejich čerpání považují za administrativně nenáročné, ale zároveň upozorňují na vysokou míru spolufinancování těchto projektů.

Některé obce této skupiny považují za úspěch pokrok v sociální oblasti. Tyto obce jsou schopny prostřednictvím zapojení obyvatel realizovat menší projekty. Úspěch byl definován jako celkové stmelení obce – tedy to, že se "lidé dali dohromady" (Čmelíny). Využitím sociálního kapitálu obce

částečně nahrazují chybějící finanční zdroje. Pro některé obce je zaměření na údržbu stávajícího stavu velmi limitující. Jsou přesvědčeni, že je v první řadě třeba udržovat, co již obec má a teprve uvažovat o rozvojových projektech (Kozlovice). Omezená je též schopnost těchto obcí vyřešit předfinancování a spolufinancování investiční akce – důležité je z jejich pohledu nezadlužit obec (Sedliště). Obce v této skupině většinou neuvažují o realizaci významnějších rozvojových projektů a často samotná údržba je vnímána jako rozvojová aktivita.

3.2 Druhá skupina: "rozvoj prostřednictvím velkých investic"

Druhá skupina zahrnuje obce, které jsou úspěšné v údržbě obecního majetku a veřejných prostor a za hlavní úspěch považují vybudování velké investiční akce typu kanalizace, vodovodu, plynofikace, výstavby nové obecní budovy. Realizací takto náročného investičního záměru získává obec řadu zkušeností, které lze dále zhodnocovat. Větší investiční akce jsou většinou spolufinancovány z dotací (Prádlo, Mileč, Klášter, Milínov, Mladý Smolivec, Vrčeň, Nové Mitrovice, Neurazy). Pro tyto obce je tedy charakteristické, že zvládají dotační management. Projektové žádosti vytvářejí vlastními silami, s výjimkou specifických dotací, na které si obce najímají poradenské firmy, které zajišťují administraci dotací (Mileč). Tyto obce jsou většinou připravené na realizaci dalších investičních akcí i v budoucnu, některé jsou ovšem limitované finančně. V případě menších obcí dochází k tomu, že obec je po realizaci velké investiční akce zadlužena a potřebuje stabilizovat rozpočet (Prádlo, Nekvasovy, Mileč, Borovno). Většina obcí má připravené další projekty v různém stádiu rozpracování. Od zcela připravených podkladů pro žádost o dotaci (Žinkovy, Klášter, Chlumy), po rozpracování záměrů rozvojových projektů (Měcholupy, Kramolín).

Ve specifickém postavení jsou města, která již mají základní infrastrukturu vybudovanou a při svém rozvoji by se měla – v očích okolních obcí – zaměřovat na širší cíle v podobě zajištění služeb občanské vybavenosti. Ve skutečnosti je ovšem samotný Nepomuk k současnému rozvoji skeptický a jeho zástupce nezmiňoval významnější úspěchy. Oproti tomu ve Spáleném Poříčí byl při pohledu zpět hodnocen místní rozvoj jako úspěšný s odkazem na celou řadu realizovaných projektů.

U většiny obcí v této druhé skupině bylo za úspěch považováno vybudování obecního vodovodu (Nekvasovy, Mileč, Prádlo, Čížkov), popřípadě jeho rekonstrukce (Nové Mitrovice, Mladý Smolivec, Vrčeň). Kanalizace se podařila vybudovat v obci Prádlo. Zvláštní případ představuje plynofikace obcí vzhledem k tomu, že probíhala na konci 90. let a realizace byla často bez dotací. Plynofikace byla vybudovaná v obcích Nové Mitrovice, Vrčeň, Klášter, Kramolín, Měcholupy a Žinkovy.

V této skupině je také několik obcí, kterým se podařilo záměr realizovat již v 90. letech, ale později

se jim na tento úspěch nepodařilo navázat dalšími většími investičními projekty. Jedním z důvodů může být to, že v té době byly investice většinou realizovány bez dotace (Kramolín) a s významnou mírou „svépomoci“ (Chlumy), popřípadě se jednalo o nutnou investici vynucenou vnějšími okolnostmi, jako v případě vybudování nového obecního úřadu v Třebčicích.

Někteří starostové v této skupině zmiňovali také úspěchy v socio-kulturní oblasti, což lze – při sledování “hierarchie úspěchů” - považovat za nadstandardní, vzhledem k tomu, že obce tuto oblast řeší zpravidla poté, co již mají vyřešenou základní údržbu. Úspěchy v této oblasti jsou většinou spjaté s podporou spolkové činnosti. Dobrým příkladem podpory sociálního kapitálu v obci je pořádání setkání rodáků (Nekvasovy, Měcholupy). Při těchto příležitostech dochází nejen k fyzickým opravám části obcí (např. oprava pomníků – Nekvasovy), ale také dochází ke zvýšení sociálního kapitálu (organizační zařízení akce, vydání knihy – Nekvasovy). Jako úspěch bylo považováno také to, že se daří součinnost jednotlivých místních částí obce a obec má oceňované webové stránky (Čížkov).

4. POTŘEBY OBCÍ

Potřeby obcí týkající se jejich budoucího rozvoje vycházejí z toho, co zástupci obcí chápou jako problém. Důležité je upozornit, že chápání určité situace jako problematické vycházejí z přístupu samotné obce, resp. toho, čemu zástupci obce přiřkládají význam. Potřeby obcí lze jednoduše rozdělit do několika skupin týkající se (1) základní infrastruktury, (2) péče o obecní majetek, (3) služeb v obci, (4) sociálního rozvoje.

4.1 Kanalizace a čištění splaškových vod

Přibližně třetina obcí na území MAS se snaží řešit problém kanalizace a čištění splaškových vod z domácností. Z tohoto úhlu pohledu se jedná o jeden z nejvíce viditelných problémů, který obce nedokážou vyřešit samy. Odhlédneme-li od větších měst (Nepomuk, Spálené Poříčí) je na území MAS pouze obec Prádlo, které se nedávno podařilo vybudovat obecní kanalizaci a ČOV. Jejich úspěch není nutně podmíněn velikostí, neboť Prádlo s 276-ti obyvateli patří spíše mezi průměrně velké obce ve sledované oblasti, ale spíše souhrou několika okolností (jasná vize rozvoje obce, zkušenost s využíváním dotačních titulů, investiční příležitost, politická odvaha zástupců obce). Ostatní obce jsou v situaci, že o realizaci kanalizace a ČOV usilují. Nejzřetelněji tato potřeba byla pojmenována v obcích Borovno, Čmelíny, Měcholupy a Klášter. Dále tuto potřebu zmínili zástupci obcí Chlumy, Kramolín a Sedliště. Všechny obce shodně zdůrazňují, že pro vybudování takto nákladné infrastruktury potřebují pomoc státu. Ty nejaktivnější (jako např. Borovno nebo Klášter) mají připravenou potřebnou dokumentaci a čekají na “vypsání dotačních titulů”. Potřeba kanalizace odpadních vod a jejich čištění je obecně spojeno se dvěma motivy. Prvním jsou negativní dopady aktuálního řešení na životní prostředí (např. Chlumy), druhým je rozvojová strategie obce např. s cílem nové rezidenční výstavby (např. Čížkov nebo Čmelíny). Zajímavý je také přístup obcí, které výstavbě kanalizace a ČOV nedávají prioritu. Sem patří jak obce s velice nízkým počtem obyvatel (jako např. Louňová nebo Mohelnice), které si takto nákladnou infrastrukturu nemohou dovolit a její absenci v obci tedy *nechápu jako problém*. Patří sem ale také větší obce (jako např. Vrčeň nebo Sedliště), které spíše sázejí na decentralizované čištění odpadních vod na úrovni jednotlivých domácností. Alternativní cestou se daly také Kozlovice, které vybudovaly kořenovou čističku. Tento přístup je však spíše výjimečný. Drtivá většina obcí, která se problémem zabývá, neuvažuje o jiném řešení než výstavbě obecní ČOV. Odborné konzultace a studie, jestli neexistuje jiné vhodnější řešení pro danou obec, by bylo užitečnou pomocí těmto obcím

4.2 Obecní vodovod

Problém s pitnou vodou je méně urgentní, proto je jen několik obcí, které vážně plánují investovat do výstavby vodovodu. Na základě rozhovorů lze říci, že se k tomuto kroku chystá obec Čížkov a Kramolín z důvodu nízké kvality současných zdrojů pitné vody. Další obce (Klášter, Borovno, Kozlovice a Čmelíny) chápou vodovod, jako užitečný (“bylo by vhodné jej mít”), ale jeho stavba nemá z finančních důvodů prioritu. Obce jsou si navíc vědomi, že všichni obyvatelé – pokud mají vodu v dostatečném množství a kvalitě z vlastní studny – nebudou automaticky ochotni se k obecnímu vodovodu připojit a vodu odebírat. Hlavní roli v tomto rozhodnutí hrají jednoduše finanční důvody. Zejména pokud obec současně s vodovodem vybuduje kanalizaci a jejich domácnost bude zatížena platbami nejen stočného, ale také vodného. To lze předpokládat hlavně v těch obcích, kde je voda a kanalizaci řešena s nulovými náklady pro domácnost.

4.3 Plynifikace a využití OZE

Budování další velké infrastruktury je plánováno pouze výjimečně. Plynifikace stojí na samém okraji zájmu obcí (byla zmíněn pouze v obci Nekvasovy). Podobně využívání obnovitelných zdrojů energie. Zajímavým příkladem je obec Mileč, kde využívají teplo z lokální bioplynové stanice. Toto řešení představuje obrovský potenciál pro obce, které zůstává zatím nevyužit.

4.4 Péče o nemovitý majetek obce

Druhou skupinu hlavních potřeb tvoří problémy spojené s provozem a údržbou nemovitého majetku obcí. Všechny obce již v minulosti investovaly do úpravy návsi, případně jiných částí obcí za účelem jejich zkrášlení. Určitým problémem pro malé obce může být dlouhodobá údržba veřejné zeleně, jak bylo např. zmíněno v obci Chlumy, z důvodu vysokých finančních nákladů. Je otázkou, zdali by obce byly schopné uspořít vhodněji nastavenými smlouvami se soukromými firmami, anebo alternativním modelem realizace těchto služeb, např. s využitím nezaměstnaných obyvatel. Obce se velice liší v potřebě oprav historických památek. Opět – s ohledem na příležitosti podpory v minulém období, většina obcí tyto potřeby již vyřešila a opravy historických památek pro ně nejsou problémem. Krajnými postoje obcí lze ilustrovat příkladem obce Klášter (“na svém katastrálním území má vedle zámku a Šterneberského dvora dalších šest registrovaných památek”). Větším problémem je tak zřejmě využití a následná údržba budov, které patří obci. V dalších obcích (Borovno, Mileč, Nekvasovy, Mladý Smolivec, Třebčice) dále plánují investice spojené s údržbou obecních budov. Všechny obce si již dokázaly dostatečně zajistit budovy obecních úřadů. Někde však zmínily, že ještě potřebují vyřešit místo pro setkání občanů (Vrčeň).

4.5 Obchod a dopravní obslužnost

Pouze v některých obcích zmínily problém chybějícího obchodu. Tento problém se týká zejména lokalit, kde obchod není a současně je obtížné zařídit nákupy v okolí (Borovno, Míšov, místní části Spáleného Poříčí). Hlavní vliv na tuto skutečnost má vzdálenost od “centra” v podobě větší obce nebo města. V nevýhodné situaci je zejména obec Klášter, která je příliš blízko na to, aby se obchod snadno uživil a zároveň příliš daleko (od Nepomuku) na to, aby absence obchodu nečinila obyvatelům problém. Pro některé z malých obcí (Chlumy, Čmelíny, Mohelnice) představuje problém také dopravní obslužnost. Tento problém je přímo spojen s geografickou pozicí obce a dopadá na všechny věkové skupiny obyvatel. Částečné řešení nabízí vhodná koordinace mezi obcemi (jako např. v Čmelínech), anebo v krajním případě spoléhání na individuální dopravu (jako např. ve Vrčeni).

4.6 Sociální rozvoj

Poslední skupina problémů, kterou starostové rozeznávají, se týká sociální oblasti. V krajní pozici jsou nejmenší obce s malým rozvojovým potenciálem, které trpí pozvolným úbytkem obyvatel. Tato situace byla přímo zaznamenána v obcích Louňová, Míšov, Borovno, Mohelnice, a Sedliště. Základním problémem se stává nutnost stabilizovat dlouhodobě stav obce a dostat se ze sestupné spirály dané úbytkem stavu obyvatel, objemu financí a potenciálu pro jakýkoliv další rozvoj. Na opačné straně stojí mimořádně úspěšné obce, které v sociální oblasti míří k řešení problémů, kterými dávají najevo odpovědnost obce za zajištění kvality života. Ukazuje se, že tyto potřeby patří mezi “nejvyšší” (blíže viz kapitola 3) a jejich řešení se týká pouze malé skupiny obcí (Čížkov, Mladý Smolivec, Nepomuk, Nekvasovy, Prádlo a Spálené Poříčí). Tyto obce již dokázali úspěšně vyřešit základní problémy spojené s vybaveností obce, službami, kulturou a jejich prorůstové strategie míří k tomu, aby např. zvýšili počet obyvatel a přilákali do obce mladé rodiny, podpořili zaměstnanost místních obyvatel anebo převzali odpovědnost za péči o seniory. Jejich plány zahrnují úpravy územního plánu pro výstavbu nových domů, či dokonce rekonstrukce obecního majetku za účelem prodeje novým rezidentům (Milínov). Podrobnosti o dalších krocích obcí však chybí.

5. PŘÍSTUPY STAROSTŮ K ROZVOJI OBCE

Potřeby jednotlivých potřeb jsou diferencované, jak ostatně naznačila kapitola 2 popisující problémy obce. Protože se obce liší ve schopnosti plnit různé typy rozvojových cílů, lze usuzovat, že existuje určitá hierarchie potřeb, ze které vycházejí hlavní přístupy starostů k rozvoji obce. Nejdříve se obce pokoušejí zajistit základní údržbu. Pokud se daří vhodně využívat obecní majetek, obce se snaží získat investiční dotace za účelem rozvoje. A pokud se realizují projektové záměry, obce se pokoušejí zajistit vhodné podmínky pro populační stabilitu obcí. Přístupy starostů tak můžeme typizovat do třech skupin podle této hierarchie potřeb. První skupinou je přístup zajištění údržby současného stavu. Přístup druhé skupiny je založen na schopnosti využívání dotačních prostředků k rozvoji obce. Obce ve třetí skupině svým přístupem zabezpečují potřeby dvou předešlých skupin a zároveň míří k cílům týkající se společenské odpovědnosti.

5.1 První skupina: „údržba stávajícího stavu“

V této skupině jsou starostové, kteří mají strategii údržby obce a nechtějí se pouštět do větších investičních záměrů. Většinou se jedná o neuvolněné starosty, kteří mají omezené možnosti dané malou populační velikostí obce. Výhodné by pro tyto obce bylo omezené zdroje využít na spolufinancování projektů prostřednictvím dotací. Někteří starostové ovšem mají negativní pohled na dotace z důvodu náročné administrativy (Mohelnice, Polánka, Míšov), nutnosti předfinancování a spolufinancování projektu a také nemožnosti zabezpečit částečně realizaci prostřednictvím vlastních zdrojů. Starostové se obávají nutnosti vypsání zdlouhavého výběrového řízení, nutnosti dokládání udržitelnosti projektu po velmi dlouhou dobu a také toho, aby vše bylo realizováno podle projektu a dotace byla schválena a proplacena, což je například u opravy místních komunikací velmi obtížné (Polánka, Mohelnice). Menší údržbové aktivity tak starostové řeší bez vnější podpory (například jak bylo řečeno v Sedlišti: „nabílení kapličky zvládneme z vlastních zdrojů“). Tato skupina starostů udává, že velkým omezením je pro ně velké množství administrativy, které musí zvládat, vzhledem k tomu, že nejsou uvolněni ze zaměstnání, často nemají čas se zabývat jednotlivými grantovými výzvami.

Z těchto důvodů mají tyto obce pasivní strategii a dochází k tomu, že některé obce jsou na sestupné spirále – nedostatečné finanční prostředky – neschopnost zajištění základních veřejných služeb – stárnutí obce – depopulace. Tento negativní trend může být dále umocňován špatnou dostupností obce do Mikroregionálního jádra. Změna tohoto negativního trendu je možná prostřednictvím nabídky zaměstnání v regionu, možností využívat poradenství pro obce za účelem osvojení dotačního managementu a také v navázání spolupráce mezi aktéry v regionu.

Výchozí prioritou obcí zaměřujících se udržení výchozího stavu je to, že se v obci musí udržovat to, co již bylo vybudováno. Jedná se tedy o údržbu obecního úřadu a dalších obecních staveb,

místních komunikací, veřejných prostranství. Někteří starostové vnímají údržbu jako zátěž, která jim neumožňuje realizovat větší projekty, pokud není zajištěna základní údržba obce. Pro tuto skupinu obcí je proto potřebný individuální přístup, vzhledem k tomu, že obce mají odlišné podmínky a potřeby z hlediska údržby.

5.2 Druhá skupina: „rozvoj obce prostřednictvím investic“

Přístup starostů v této skupině je založen na úspěšném využívání dotačních příležitostí. Starostové v této skupině získali zkušenosti s úspěšnou realizací projektů. V řadě obcí jsou velké potřeby z hlediska infrastruktury, které obce postupně řeší. Tyto potřeby jsou v řadě případů odlišné (rozvoj základní infrastruktury x školství).

Tato druhá skupina obcí je nejvíce heterogenní. Rozdílné je fungování spolků i vlastní schopnost získat dotace. Ve většině případů se jedná o aktivní obce, které mají schopnost žádat o dotace a jejich realizaci v řadě oblastí. Tyto obce typicky reagují na výzvy podle aktuálních potřeb a vybírají si projekty, které se hodí do kontextu jejich rozvoje. Z hlediska zaměření rozvojových oblastí spíše čekají na konkrétní nabídku výzev.

5.3 Třetí skupina: „zabezpečení sociální odpovědnosti“

Obce v této skupině se pokoušejí zabezpečit komplexní lokální rozvoj, svým přístupem již nemusí obce řešit otázky údržby a investic do základní infrastruktury, protože těchto cílů se již podařilo dosáhnout. Tímto přístupem obce, kromě vlastního rozvoje, působí sociálně zodpovědně, což znamená zajištění populační stability obcí prostřednictvím tvorby pracovních míst, nabídky rozvojových ploch pro bydlení a dalších aktivit. Potenciál tvorby pracovních míst nabízí cestovní ruch, který některé obce hodlají podporovat (Prádlo, Čížkov, Neurazy, Nekvasovy, Milínov, Spálené Poříčí, Mladý Smolivec, Klášter). Potenciál vidí někteří starostové v tvorbě cyklostezek (Prádlo, Spálené Poříčí, Neurazy, Milínov). Podpora cestovního ruchu by také mohla být realizována prostřednictvím nabídky jednoduchého ubytování v obecní turistické ubytovně (Nekvasovy). Oblast by se mohla zaměřit na rozvoj agroturistiky (Čížkov). Tento přístup také uvažuje zajištění sociálních služeb pro starší obyvatele obcí. Aktivity obcí mají významné environmentální dopady (např. Spálené Poříčí). Projekty realizované obcemi mají výrazný dopad na tvorbu sociálního kapitálu v oblasti, v obcích jsou aktivní spolky, se kterými obce intenzivně spolupracují (Spálené Poříčí, Žinkovy, Mladý Smolivec).

Tyto obce využívají velmi aktivní rozvojovou strategii, která zahrnuje využívání dotačních titulů v různých oblastech. Celkově se jedná o velmi aktivní obce, které mají vysokou absorpční kapacitu pro různě zaměřené projekty.

Tabulka 2: Přehled přístupů starostů k rozvoji obce

Údržba současného stavu	Louňová, Sedliště, Čmelíny, Chlomy, Kozlovice, Mohelnice, Polánka, Třebčice, Kramolín, Mileč, Klášter, Vrčeň, Míšov
Rozvoj prostřednictvím investic	Nové Mitrovice, Neurazy, Žinkovy, Měcholupy, Borovno
Společenská odpovědnost	Spálené Poříčí, Nekvasovy, Čížkov, Milínov, Mladý Smolivec, Nepomuk, Prádlo

6. ZDROJE OBCÍ PRO DALŠÍ ROZVOJ

Za účelem identifikace zdrojů obcí pro další rozvoj jsme každému starostovi/starostce položili na začátku rozhovoru otázku, v čem se “jejich” obec liší od ostatních, jaká jsou její specifika. Není bez zajímavosti, že řada starostů si není vědoma jakýchkoliv specifík (Chlomy, Mohelnice, Nové Mitrovice, Měcholupy, Louňová). Tento pohled byl v příkrém kontrastu s hodnocením jiných starostů (Klášter, Prádlo, Čížkov, Spálené Poříčí, Mladý Smolivec, Žinkovy). Schopnost identifikovat potenciál v obci pro její další rozvoj úzce souvisí s přístupem starostů a jejich aktivitou, jak bylo zachyceno v popisu přístupů starostů výše.

6.1 Exogenní zdroje

Hlavním exogenním zdrojem rozvoje jsou finanční prostředky ze státního rozpočtu a dále dotace. Všechny obce mají zkušenost s čerpáním dotací z českých i evropských programů. Obce se však výrazně liší ve schopnosti využívat tyto zdroje. Úspěšné využívání dotačních titulů závisí na velikosti obce, časových možnostech starosty a jeho přístupu k řízení obce. Mezi relativně málo aktivní v tomto ohledu patří obce Sedliště, Míšov, Polánka, Mohelnice. Na opačné straně potom stojí obce Čížkov, Klášter, Prádlo, Spálené Poříčí. Mezi tyto krajní skupiny lze zařadit ostatní obce, které nepatří mezi neaktivnější, avšak svůj budoucí rozvoj zřetelně vážou na využívání exogenních zdrojů, zejména v souvislosti s plánovanou výstavbou obecní kanalizace a ČOV (Měcholupy, Neurazy, Žinkovy, Chlomy, Vrčeň).

Hlavní dotační zdroje pro rozvoj obcí v minulosti představoval Program rozvoje venkova, Programu stabilizace a obnovy venkova Plzeňského kraje a dále prostředky rozdělované MAS. Starostové při využívání příležitostí vždy berou v úvahu relevanci výzev (je to pro nás?), administrativní náročnost (dokážeme žádost připravit?) a potom pravděpodobnost úspěchu na základě předchozí zkušenosti (dostaneme dotaci?). Ve značné nevýhodě jsou obce, které nemají uvolněného starostu. V jejich případě – zejména s ohledem na poslední dva body ze tří jmenovaných podmínek – lze právě tímto veskrze racionálním přístupem vysvětlit “neaktivitu”

obce v rámci využívání finančních prostředků včetně výzev MAS (blíže v kapitole 6 popisující vztah obcí k MAS).

6.2 Endogenní zdroje

Endogenní zdroje pro rozvoj vycházejí z vnitřních kapacit lokality. Endogenní zdroje mohou mít různou povahu: přírodní, sociální, kulturně-historické, ekonomické a slouží k rozvoji lokalit s využitím vlastních kapacit. Rozvoj lokalit s využitím vnitřních zdrojů je v odborné literatuře chápán jako prospěšnější než rozvoj exogenní, který vede k tomu, že se lokality stávají závislými na vnější podpoře a rozvoj není přirozený s mnoha negativními důsledky. Identifikace endogenních zdrojů lokality není samozřejmá ani jednoduchá a vyžaduje pečlivou analýzu a hodnocení ze strany obcí. Kvalitativní vhled do potřeb a problémů obcí tento proces nemůže nahradit. Přesto lze z dostupných dat získat některé informace o tom, jak zástupci obcí chápou a využívají endogenní zdroje v obcích.

“Zdroje” pro rozvoj v očích starostů představují především hmotné statky. Z jejich pohledu jsou tedy vnitřním zdrojem především pozemky či budovy. Některé obce (Čížkov, Sedliště, Milínov, Spálené Poříčí) mezi své zdroje tak počítají lesy, se kterými hospodaří a výtěžek z této činnosti mohou – v případě potřeby – použít jako doplňkový zdroj financí. Tento přístup je praktikován v obci Klášter, která je sice ve výjimečném postavení ve srovnání s ostatními obcemi, kde také historické památky v obci chápou jako zdroj pro vlastní rozvoj. Právě tento přístup je klíčový pro rozvoj lokalit: posunout se do pozice, kdy závazky obce (starat se a zhodnocovat majetek obce) jsou chápány jako zdroje, které jsou využitelné pro další rozvoj lokality.

Ukazuje se, že ve většině obcí není sociální kapitál přímo chápán jako zdroj pro další rozvoj, navzdory tomu, že *důvěra mezi lidmi, společně sdílené normy a hodnoty* (definujeme-li zjednodušeně sociální kapitál na úrovni lokality) jsou jedním z rozhodujících zdrojů pro rozvoj. V některých obcích starostové přímo zmiňovali, že mají “dobré vztahy” a chápou to jako svou přednost (Čmelíny, Neurazy, Měcholupy), v jiných obcích tato skutečnost byla patrná z rozhovoru o aktivitách, které obec pořádá (Čížov, Mladý Smolivec, Žinkovy). V obcích, kde sociální vztahy nebyly příznivé (sociální kapitál je na nízké úrovni), na to starostové upozorňovali jako na problém, který obec ve skutečnosti tíží (Třebčice, Louňová).

V některých lokalitách se projevuje zajímavé použití sociálního kapitálu. Obce, které se mohou spolehnout na dobrovolnou angažovanost místních obyvatel (jako např. Měcholupy nebo Čmelíny) nahrazují tímto způsobem část chybějících vnějších zdrojů. Například některé opravy je pro ně *efektivnější* realizovat “obecní svépomocí” namísto využití příslušného dotačního titulu. Tato dynamika byla patrná zejména v těch obcích, pro něž je obtížné administrovat oficiální projekty (viz předchozí podkapitola o využívání exogenních zdrojů). Tento druh vnitřních kapacit lokality je však vzácný a je potřeba jej udržovat a postupně kumulovat. V řadě obcí byla patrná

skepse nad současným stavem, kdy obce o tyto zdroje přicházejí (Sedliště, Nové Mitrovice, Mohelnice). Za hlavní příčiny lze považovat nejenom klesající počet obyvatel, ale především zmenšení spolkového života v obci a menší zakořenění lidí v lokalitě ve spojitosti s nuceným dojížděním do zaměstnání. Detaily k těmto souvislostem by však vyžadovali hlubší zkoumání.

7. HORIZONTÁLNÍ TÉMATA (PROBLÉMY VĚTŠÍ ČÁSTI ÚZEMÍ)

Horizontálními tématy jsou myšleny problémy, které se týkají větší části území. Horizontální témata jdou “napříč” regionem a jejich řešení vyžaduje **spolupráci mezi obcemi**. Největší potenciál se nachází v oblastech kulturní spolupráce (tvorba sociálního kapitálu), spolupráce v oblasti nakládání s odpady (environmentální dopady) a spolupráce v oblasti cestovního ruchu (ekonomický potenciál). Spolupráce mezi obcemi dobře funguje u obcí, které jsou si lokálně blízko [1] (Kozlovice, Mileč, Polánka, Nekvasovy, Chlumy, Kramolín), [2] (Nepomuk, Klášter), [3] (Borovno, Míšov, Spálené Poříčí).

Nastíněná témata mají odlišnou relevanci pro rozvoj lokality a zapojení dalších aktérů do rozvoje, některé oblasti jsou více relevantní pro meziobecní spolupráci (školství, odpady), jiné nabízejí možnosti propojení dalších aktérů v regionu (cestovní ruch, kulturní oblast, sociální služby). Oblasti nabízející širší síťování v regionu je vhodné dále rozpracovávat se zapojením dalších aktérů (podnikatelé, neziskové organizace). Níže následuje popis identifikovaných horizontálních témat.

7.1 Školství

Otázku školství řeší především větší obce, kde se nachází odpovídající počet dětí. V současné době je naplněnost školek a škol dobrá, někde kapacita školek nestačí (Spálené Poříčí, Čížkov). Pro obce je provozování škol a školek finanční zátěž. Starostové zmiňovali nutnost neustálé údržby a modernizace. Starostové jako zřizovatelé školek nevnímají zatím kvalitu předškolního vzdělávání jako službu, kterou zřizují pro své obyvatele. Kvalitu měří především technickou modernizací, nikoli přístupem pedagogů k paradigmatu vzdělávání.

U menších obcí není z důvodu malého počtu dětí po školce poptávka. V Prádle zazněl názor, že pokud by starosta zjistil zájem o školku, šlo by to řešit modulovým řešením v kontejneru. V obcích bez škol a školek starostové akcentují zajištění autobusového spojení do sousedních obcí, které touto službou disponují. Zazněl i názor, že pokud je vzdělávací zařízení kvalitní, rodiče dokážou zajistit dopravu dětí do škol a školek sami a není potřeba zařizovat hromadnou dopravu (Vrčeň). Stejně je tomu u základních škol. Starostové zmiňují nutnost oprav a modernizaci budov a

vybavení, „kvalitu“ vzdělávání nevnímají jako věc, kterou by měla řešit obec jako zřizovatel škol.

7.2 Sociální služby

Otázka problematiky sociálních služeb nebyla u většiny obcí prioritní. Realizace sociálních služeb v obci v podobě bytového domu pro seniory je tedy určitým nadstandardem a patří k již zmiňovaným potřebám z oblasti sociální odpovědnosti. Pro většinu obcí platí, že sociální služby zajišťují města Nepomuk a Spálené Poříčí. Otázka zajištění sociálních služeb je tedy spjata s velikostí obce. Malé obce nemají prostředky tuto problematiku řešit, i když často zmiňují, že je jejich obec přestárá. Obce, které tuto problematiku hodlají v budoucnosti řešit, argumentují, že senioři žijící celý život v obci se nebudou chtít stěhovat z obce do domova s pečovatelskou službou, ale rádi by zůstali ve své obci, která by jim nabídla možnost bydlet v bytě se základními sociálními službami. Otázka realizace sociálních služeb v obci zaznívá u velmi rozvinutých obcí, které budou mít vybudovanou základní infrastrukturu. Například Nekvasovy a Mladý Smolivec plánují v budoucnu postavit bytový dům pro seniory, ale ve velmi vzdáleném horizontu (až poté co se jim podaří nalákat mladé lidi a podobně). Obce částečně řeší problematiku služeb pro seniory například zajištěním dodávky obědů z vlastní kuchyně ve školce (Mileč). V jiných obcích mají zájemci možnost objednat oběd od soukromých subjektů (závoz obědů z okolních restaurací a jídelen). Zmíněna byla také možnost dojížděky terénního pracovníka sociálních služeb. Řešení sociálních služeb v menších obcích by mělo být více řešeno, mohlo by to být formou zajištění pečovatelské služby pro starší občany i v malých obcích, což by se mohlo řešit v rámci meziobecní spolupráce (Nové Mitrovce). V budoucnu by měla být větší podpora zajištění pečovatelských služeb.

7.3 Odpady

Problematika odpadů je velmi komplikovaná a její řešení zpravidla vyžaduje vysoké finanční investice obcí. Vybudování kanalizace je často zmiňováno jako nejdůležitější potřeba obcí. Kromě měst, která mají hlavní infrastrukturu vybudovanou, se podařilo kanalizaci vybudovat pouze v obci Prádlu. Řada malých obcí si uvědomuje, že kanalizace s ČOV je nad jejich investiční možnosti a starostové uváděli, že by museli získat vysoký podíl příspěvku (např. 90 %), aby se stavba mohla uskutečnit. V těchto obcích většinou fungují dešťové kanalizace a obce dostávají povolení na vypouštění těchto částečně vyčištěných odpadních vod. Nutnost nové kanalizace se tedy odvíjí od prodloužení tohoto povolení. Celkově lze názory obcí bez kanalizací a ČOV shrnout do dvou odlišných přístupů. První přístup považuje vybudování kanalizace za hlavní prioritu a podřizuje jí další cíle, po realizaci projektu bude obec atraktivní pro nové obyvatelé a až poté bude řešit další priority. Druhý přístup uvažuje alternativní řešení či zachování současného stavu, tyto obce mají jiné rozvojové priority a nutnost vybudování kanalizace je svázaná s povolením vypouštění

dešťové kanalizace. Byla zmíněna potřeba systémového řešení na úrovni celého státu, či Mikroregionu.

Svoz komunálního odpadu si obce řeší individuálně s firmami zajišťujícími tuto službu. Odpadové hospodářství bylo často zmiňováno jako příležitost k meziobecní spolupráci, především v oblasti využívání sběrných dvorů a zajištění jednorázového sběru objemného a nebezpečného odpadu. Starostové si uvědomují, že pokud budou mít obyvatelé odpad kam odvést, nebudou v katastru obce černé skládky.

7.4 Kultura

Oblast kultury má velký potenciál propojovat region. Řada obcí nemá vlastní hospodu se sálem a společenské akce se konají v sousedních obcích. Spolupráce mezi obcemi v kulturní oblasti funguje u obcí, které jsou si lokálně blízko. Společenské akce jsou v těchto obcích pořádány společně v obci s hospodou i pro obyvatele okolních obcí. Další starostové by uvítali spolupráci v oblasti zajištění kulturních akcí. Kulturní oblast skýtá velký potenciál pro meziobecní spolupráci, respektive spolupráci v rámci celého Mikroregionu. Ve většině obcí fungují dobrovolné spolky a sdružení a ty spolupracují s obcí na přípravě zajištění kulturních a společenských akcí. Kulturní akce se tedy spíše konají v rámci této spolkové činnosti než v rámci meziobecní spolupráce.

7.5 Cestovní ruch

Jak již bylo zmíněno výše, cestovní ruch nabízí potenciál rozvoje venkova v regionu. Pro rozvoj cestovního ruchu je vhodná výstavba cyklostezek, které vhodně propojí turisticky zajímavé lokality v regionu (Prádlo, Čížkov, Nekvasovy, Milínov, Spálené Poříčí, Mladý Smolivec, Klášter). V návaznosti na budování cyklostezek je nutné vybudovat také zázemí pro turistiku, s čímž už některé obce počítají (např. Nekvasovy, Neurazy, Nové Mitrovce). Pro realizaci cyklostezek je nutná meziobecní spolupráce.

8. SPOLUPRÁCE OBCÍ S MAS

Všechny sledované obce jsou formálními členy Místní akční skupiny. Jejich vztahy ke sdružení se však výrazně liší v tom, jak chápou hlavní úlohu sdružení z hlediska rozvoje, v hodnocení její činnosti a reakcích na vyhlášené výzvy k podávání žádostí.

Někteří zástupci obcí se obtížně orientují v rozdílech mezi MAS a Mikroregionem Nepomucko – není jim zcela jasné, co je činností MAS a co spadá pod Mikroregion, případně jaký je vztah obou subjektů v rámci rozvoje území. Obce, které nevyužili spolupráce s MAS ke své spokojenosti, logicky tíhnou k tomu, že Mikroregion hodnotí jako důležitější subjekt. Některé obce (zpravidla ty, které jsou velice dobře obeznámeny s realizací projektů) tento vztah však rozlišují přesně. Příkladem je obec Čížkov, kde zazněl názor, že by Mikroregion měl podporovat spolupráci mezi obcemi a MAS by se měla primárně soustředit na rozdělování prostředků a podporu rozvojových projektů.

Většina členských obcí MAS hodnotí spolupráci spíše kladně. Pozitivní hodnocení přímo zaznělo v obcích Prádlo, Klášter, Čížkov, Měcholupy, Neurazy, Mladý Smolivec, Žinkovy, Třebčice, Spálené Poříčí, Vrčeň, Nekvasovy, Milínov, Borovno, Míšov.

Menší skupina obcí zastává spíše indiferentní postoj. To se týká obcí Sedliště, Čmelíny, Chlomy, Polánka, Mileč. Tento zvláštní vztah zřejmě vyplývá z malé zkušenosti se spoluprací. Tyto obce patří mezi nejméně aktivní z hlediska podávání žádostí, a proto nedokážou spolupráci s MAS přesně ohodnotit. Přesto lze říci, že u těchto obcí existuje potenciál pro spolupráci, který (zatím) neumí využít.

Zástupci některých obcí (Nové Mitrovice, Mohelnice, Kramolín, Kozlovice) nehodnotili předchozí spolupráci s MAS kladně. Velká část z nich chápe dříve vyhlášené výzvy MAS jako málo relevantní z hlediska toho, co skutečně potřebují. Je však třeba poznamenat, že se vždy jednalo o omezené (byť konstruktivní) výtky, které měly svůj význam s ohledem na lokálně omezenou situaci. Nejčastěji zmiňovaným problémem byla složitost žádostí administrovaných MAS - což bylo zmíněno ve všech výše uvedených obcích. Relativní náročnost přípravy žádostí je v očích starostů umocněna nedostatkem času a srovnáním žádostí MAS s dotacemi z Plzeňského kraje, které se jeví jako mnohem snazší k administraci. Tento přístup je v souladu s výše uváděnou racionalitou rozhodování starostů o podávání žádostí. Velká část těchto “nespokojených” obcí zmínila, že by uvítali větší pomoc ze strany MAS v podobě asistence. Tento druh pomoci je naprosto klíčový pro malé obce (jako např. Mohelnice).

9. FORMULACE DOPORUČENÍ

1. Kontextově-citlivým způsobem přistupovat k obcím: rozdělit obce do skupin dle jejich potřeb a v této oblasti jim nabízet podporu různého druhu (od výměny informací až po pomoc se získáváním dotačních prostředků).
2. Hlavní důraz klást na relevanci výzev z hlediska potřeb těch obcí – a to je důležité – které *mají potenciál* se o prostředky ucházet.
3. Kombinovat podporu s ohledem na různé skupiny obcí z hlediska jejich schopnosti spolupracovat s MAS. Aktivita starostů v rámci přípravy rozvojových projektů sleduje má jasnou racionalitu (relevance výzvy, náročnost přípravy, pravděpodobnost úspěchu), která by měla být brána v úvahu.
4. Podpořit zapojení malých a méně aktivních obcí intenzivní asistenční podporou.
5. Specifický přístup k obcím, které se zaměřují na údržbu. Tato skupina obcí je z hlediska potřeb velmi heterogenní a je potřeba nabídku více individualizovat a zahrnout specifické potřeby těchto obcí.
6. Vysvětlit rozdíly v přípravě žádostí obcí o příspěvek z Plzeňského kraje a žádostí MAS tak, aby zvýšená administrativní náročnost “dávala obcím” smysl (jednou z hlavních výhod je to, že na území MAS nesoutěží všechny obce Plzeňského kraje a výzvy berou v úvahu skutečné potřeby obcí).
7. Vyjasnit pozici a činnosti MAS (co obce, za své peníze “dostanou”), včetně osvětlené vztahu MAS a Mikroregionu Nepomucko.